

Ερωτήματα για τον “Γλάρο” του Τσέχοφ

Σημειώσεις για την παρέμβαση στην παράσταση του “Γλάρου” από την Ομάδα Σημείο Μηδέν, στις 10 Φεβρουαρίου 2024

1. Ποια ερωτήματα γεννά ο Τσέχοφ και μάλιστα στον “Γλάρο” ;

Ο Gershom Scholem στο χειρόγραφο του για τον προφήτη Ιωνά (circa 1919) γράφει ότι “ ο δάσκαλος διδάσκει με ερωτήματα και όχι με απαντήσεις” Καμιά λύση δεν υπάρχει εάν δεν υπάρξει πρόβλημα και προβληματισμός μέχρι να δοθεί η (προσωρινή) απάντηση που με την σειρά της θέτει ένα ακόμα μεγαλύτερο, εντελώς καινούργιο ερώτημα. Αυτή εξάλλου είναι και η βάση του κοινωνικού μεταβολισμού ανθρώπου-Φύσης, η αέναα συνεχώς ανανεούμενη πράξη θεμελίωσης του ιστορικού υλισμού. **Ποια ερωτήματα μας δημιουργεί η παράσταση που μόλις είδαμε;**

2. Πρώτα-πρώτα , υπάρχει το ερώτημα από την διαρκή σύγκρουση του Τσέχοφ με τον Στανισλάφσκι, με τον πρώτο να θεωρεί το έργο του κωμωδία και στον δεύτερο δράμα. **Κωμωδία ή Δράμα;** Γιατί ο δημιουργός του “Γλάρου”- που τελειώνει με αυτοκτονία- να θεωρεί κωμωδία αυτό που ο Στανισλάφσκι και οι περισσότεροι θεωρούν μελαγχολικό δράμα; Μήπως ο *κλαυσίγελως*, που αποδίδεται από τον Kierkegaard με την λέξη χιούμορ, είναι μια κάποια απάντηση;

3. Το ερώτημα θυμίζει την απορία που αποδίδει ο Jorge Luis Borges στον Αβερρόη στο αφήγημα *La busca de Averroes*. Ο Μέγας Σχολιαστής του Αριστοτέλη, ο Commentator, διαβάζοντας την *Ποιητική* του Σταγειρίτη δεν καταλαβαίνει τί σημαίνει τραγωδία και τί κωμωδία μια και στον ισλαμικό κόσμο δεν υπήρχε θέατρο. Ο μέγας φιλόσοφος παίρνει κάποιες σκόρπιες πληροφορίες βλέποντας παιδιά να παίζουν κι ακούγοντας πληροφορίες από ταξιδευτές.

Ανεξάρτητα από τί είχε στο μυαλό του ο Μπόρχες (ότι πέρα από σκόρπιες πληροφορίες από τον Ρενάν και άλλους, αγνοούσε κι ο ίδιος ο Αργεντινός συγγραφέας την φιλοσοφία του Αβερρόη όπως κι ο Αβερρόης αγνοούσε το θέατρο) , το ερώτημα κωμωδία ή τραγωδία, κωμωδία ή δράμα, παραπέμπει τελικά στο ακόμα πιο θεμελιακό ερώτημα “**Τι είναι Θέατρο;**” και μάλιστα **Τί είναι θέατρο σήμερα**, στον σημερινό κόσμο και την παρούσα εποχή κρίσης της μετάβασης; **Τί διαδραματίζεται τελικά, τραγωδία ή φάρσα στο Theatrum Mundi** για να θυμηθούμε τον σύγχρονό μας τον Shakespeare? Μήπως σ’ αυτό ακριβώς το ερώτημα παραπέμπει ο Τσέχοφ στον *Γλάρο* του και όχι μόνο;

4. Μήπως αυτό να ήταν κατά βάση και το ερώτημα του Αβερρόη, λαμπρότατου εκπροσώπου της κατά Ernst Bloch «αριστοτελικής Αριστεράς”;

Μήπως αυτό δια φωτίζει και ο James Joyce στον *Ulysses* (2, 158-160) όταν έγραφε : “ ...ο Αβερρόης και ο Μωυσής Μαϊμονίδης, σκοτεινοί άνθρωποι σε ύφος και κίνηση, μέσα στους περιπαικτικούς καθρέφτες τους δείχνουν να λάμπει σαν αστραπή η σκοτεινή ψυχή του κόσμου, ένα σκότος που αστράφτει με μια λάμψη που η λαμπρότητα ποτέ δεν θα μπορούσε να κατανοήσει ”

5. Ο Αβερρόης και ο Μαϊμονίδης ήταν παιδιά της ίδιας εποχής στην Κόρντομπα της αλ Ανταλούς, όταν Άραβες και Εβραίοι μαζί στερεώνανε τις βάσεις του νεωτερικού πολιτισμού που αργότερα θα πάρει το ψευδώνυμο “ευρωπαϊκός πολιτισμός” (Βλ. Εντουάρντ Σαϊντ, *Ο Φρόντ και οι Μη Ευρωπαίοι*). Αργότερα αυτή η συνύπαρξη Αράβων και Εβραίων, η συν-δημιουργία οικουμενικού πολιτισμού πάνω από εθνοτικούς και θρησκευτικούς διαχωρισμούς, θα γίνει στην εποχή μας άβυσσος αίματος. Η αλ Ανταλούς θα μνημονεύεται μόνο στα ποιήματα του Παλαιστίνιου Μαχμούντ Νταρουϊς.. Περιέργως για να ξεπεραστεί αυτή η άβυσσος, ο Ισραηλινός συγγραφέας Άμος Όζ θα θέσει το ερώτημα “**Σαίξπηρ ή Τσέχοφ**”; Τα έργα του πρώτου τελειώνουν με την σκηνή γεμάτη πτώματα καθώς όλοι σχεδόν σκοτώνονται ενώ στον δεύτερο, οι ήρωες παραμένουν μεν ράκη και βασανισμένοι αλλά μένουν τουλάχιστον ζωντανοί...

6. **Μήπως όμως ο σαιξπηρικός Άμλετ έχει μετεξελιχθεί σε τσεχοφικό Τρέπλιεφ;** Και οι δύο ζουν σε καιρούς στους οποίους ο χρόνος εξαρθρώνεται *the time is out of joint* Ο πρώτος ταλαντεύεται μεταξύ ζωής και θανάτου. *To die , to sleep a by a sleep to say we end...* Αλλά ο ύπνος του θανάτου τον φοβίζει με το ενδεχόμενο να έχει όνειρα. Το ζητούμενο, το ερώτημα του Τρέπλιεφ είναι άλλο. Αφορά πρωταρχικά την ζωή και την στάση απέναντί της στο θέατρο. Το ζήτημα ξεπερνάει φορμαλιστικές αναζητήσεις την αισθητική του ρεαλιστικού ή του διδακτικού θεάτρου παρά δευτερευόντως. Στην παρατήρηση της Νίνα ότι δεν υπάρχουν ζωντανά πρόσωπα στα έργα του, ο Τρέπλιεφ θα δώσει την περίφημη απάντηση-διερώτηση περί ζωής, ονείρων και παράστασης: “*Ζωντανά πρόσωπα! Δεν πρέπει να απεικονίζουμε τη ζωή όπως είναι, ούτε όπως θα έπρεπε να είναι, αλλά όπως τη φανταζόμαστε στα όνειρά μας*” Η Νίνα αναγνωρίζει την σκιά θανάτου, αυτό που δεν βλέπει ο Άμος Όζ, ο οποίος νομίζει ότι βλέπει ζωντανούς στην τελική σκηνή των τσεχοφικών έργων.

Ο Τρέπλιεφ ζητάει απεγνωσμένα την ζωή που η επιθυμία της έχει απωθηθεί και επιστρέφει σαν ιερογλυφικό στην φαντασία και στα όνειρά μας .

Η μεταιχμιακή εποχή του Τσέχοφ είναι η εποχή του Φρόντ καθώς θεμελιώνει την ψυχανάλυση με την *Ερμηνεία των Ονείρων*.

7. Ζούμε πάντα στην ίδια μεταιχμιακή εποχή. Το ζήτημα δεν είναι να αντιγράψουμε μηχανικά μια ζωή στερημένων αναγκών και απωθημένης επιθυμίας, ούτε να παγιδευτούμε στο ιδεαλιστικό χάσμα ανάμεσα στο Είναι και στο Δέον αλλά να κάνουμε το *salto vitale* προς τον Ου Τόπο που ανάγγειλε ο Μάης του 68: να έρθει η **Φαντασία στην Εξουσία!**

Ένα παρόμοιο *salto vitale* ο Κίρκεγκωρ ονόμαζε *χιούμορ*, κλαυσίγελω. Ένα εξαιρετικό εύρημα στην παράσταση του *Γλάρου* από την Ομάδα Σημείο Μηδέν είναι η εμφάνιση “εκτός σχεδίου” αλλά στο κέντρο της παράστασης του *Γλάρου* του **Πιερότου**, μιας φιγούρας της *Comedia dell’ Arte*. **Comedia? Tragedia? Drama?** **Μήπως ο Πιερότος δίνει την απάντηση που ψάχνει ο Αβερρόης στα παιχνίδια των παιδιών και στους περιπλανώμενους;**

**Τί φαντάζεστε εσείς ; Τί ονειρεύεστε ;
Ποιο ρόλο παίζετε εσείς οι ίδιοι πάνω στη σκηνή του *Theatrum Mundi*?**

2/2/2024-7/2/2024